

áldott, sit nomen Domini benedictum, me cum prole pia benedixit virgo Maria!

Ezeket azért praeliminaliter Nagyságodnak alázatosan kívántam raptissime expressus szakácsom által tudtára adny, a mint is reménlem, Appelman sógor uram és jegyesem is Nagyságodnak irnak praesentibus. Ha lehetséges volna, Ngyságod ide Szemniczére egy-kétt napra megalázná magát, igen consoláltatnának az attyafiak; ha pedig nem méltóztatik Nagyságod, én udvarlok, de valóban nem válnék káromra Nagyságod kegyes magamegalázása és mindent véghez vihetne Nagyságod a sógorral (mivel sem apja, sem anyja a személynek) és ita clarissimis pactis omnia ad nutum cederent, mivel mindezek egy fillér praejudiciumára Nagyságodnak nintsenek, sőt készek töb capitalist is ad reluenda Amadeana bona szerezny, mert itten csak 4 vagy 5 percento fizetnek Morvában.

Csak a Generalis vagy 3 hólnapott dispensálna. Azonban kívánnjuk azt is, hogy legaláb tudtára adatassék valaki által Méltóságos aszony Anyám eö Nagyságának. Ezzel kegyelmes attyai kezeit csókolván szent áldásában magamot ajánlván maradok eörökös mély submissióval

Méltóságos Uram Attyámnak
Nagyságodnak

Berem, 31. Julii 1736.

alázatos engedelmes hiv fia
B. A. kapitány.

Nagyságod kegyelmes választyát eyel-nappal várom.

Madocsány Antal Uramnak (ki is revereállya alázatosan Nagyságodat) ezer obligatióival vagyok, hogy mediatorom és vőfélyem volt.

Ltár 1899/35.

Közli: VÉRTESY JENŐ.

FERRARAI ÉS PERUGIAI MAGYAR TANÚLÓK A XV—XVIII. SZÁZADBÓL.

Mióta Fraknoi nagybecsű műve a XVI. századbeli magyar iskolázásról megjelent, művelődéstörténeti multunk ez új ága felé is egyre több figyelem fordul. Jogosságát nincs mért soká bizonyíthatnunk; hisz »a mennyire visszahat az iskola a nemzeti élet összes irányaira, annyira szoros összeköttetésben áll a tanügy és az iskolák története a nemzet szellemi fejlődésének történetével.«¹ — Célunk ez alkalommal — mellőzve ifjaink külföldi iskolázása körét, irányait és hatását — csupán adatok közlése, miket pár évvel ezelőtt két, egykor nagyhirű olasz egyetem: a ferrarai és perugiai anyakönyvében s régi hivatalos följegyzései közt talál-

¹ Frankl V.: A hazai és külföldi iskolázás a XVI-ik században. Budapest, 1873. Előszó.

tunk. Töredékes voltukat mentse ki fontosságuk, egyrészt, mert olasz földről valók, melynek e téren gyakorolt hatása, bár alig hihető, máig kiaknázatlan, másrészt, mert az egyetemek és ifjak során oly nevekről van szó, melyek viselőinek történelmünkben egykor vezető szerep jutott.

Ferrara, ma Felső-Itália egyik csöndes municipiuma, mint annyi más olasz város, szintén nagyszerű multra tekint vissza. Már a XIII. század elején fejedelmi székhely, mi által rohamosan lendül s a hajnalló renaissance első rangú melegágya lesz, mely talán itt is virúl legtovább. E fejlődés legfőbb oka, kétségtelenül uralkodó-háza, a geniális *Esték* család kiválóságában keresendő, kik jó házasság és ügyes politika révén, — hol a pápák, hol a császárok palástjába fogózva — korán hercegi rangra emelkednek. Több mint négy századon át uralkodnak aztán egyre növekvő hatalommal, főként a renaissance idején (XV. és XVI. sz.), midőn a ház kitűnő tagjaiban, az Alfonzók és Ercolék alatt, udvaruk a költészet, tudomány és művészet középpontjává lesz. Valóban, nincsen olasz dinasztia e korban, mely a Medicieket kivéve, e téren kezdettől fogva annyit tett volna, mint éppen ők; de szerencsésebb föld is kevés, mely oly rövid idő alatt annyi nagy szellemet nevelt vagy látott volna falai közt, mint Ferrara. Innen kélt útra — *come l'aquila* — egy Savonarola, itt született és énekelt Ariosto, rajongott, dalolt és tört meg Tasso. Tudósok és humanisták egész társasága találkozik össze koronként az udvar körében meg az egyetemen, köztük az elsők elseje Bembo, később bíboros és pápa-jelölt és a nagyhírű Guarinok. A költészet és tudomány árasztotta e fényt méltón növeli az az önálló, nagy festő-iskola, melynek vezető mesterei jobbára szintén ferraraiak, minők: Francesco Cossa, Cosimo Tura, Garofalo, Dosso Dossi, sőt első mesterét és irányát tekintve maga Coreggio.

Ép ily híres és sűrűn látogatott volt a város egyeteme: az »Universita libera di Ferrara«, mely a XIII. század második felében alapult s legszebb korát ez időtájt éli. Állandóan és messze földről sereglenek belé: Német-, Francia- és Magyarországból, sőt Siciliából és az aegai szigetekről is akadnak növendékei. Soraikban nem ritkák akkora alakok, minők Copernicus, a Pico della Mirandola, Maro Kelemen, jóval előbb Janus Pannonius, ki az idősb Guarino oldalán tizenegy hosszú évet töltött itt gyermekifjúként, de páratlan költői sikerekkel. Az alább közölt magyar tanulók hosszú sora is jórészt ez időre, a XV-ik század második felére esik, bár az ő szokatlan vonzalmukban Ferrara iránt, az egyetemén és humanistáin kívül más körülmény is közbe játszhatott: királyi házuk rokonsága az Estékkal. Mátyás második felesége Beatrix ugyanis, testvérhuga volt I. Ercole nejének, Arragoniai Eleonorának, ekként nagy-nénje és jó ideig nevelője a később gyermekül primássá és bíborossá tett Estei Hyppolitnak. Így uralkodó-ház közelében s bizonyára némi pártfogása alatt, élénkebb összeköttetésben a honi földdel, ifjaink is szívesen vonultak meg s a szellemiekben nyert nagy előnyök mellett másként is otthonosan érezhették magukat. Névsoruk, melyet az egyetem régi iratainak ma a »Castello«-ban őrzött kötetei tartottak fenn, a következő:

Nome, Cognome	Patria	Qualità	Scienza	Causa della presenza	Data luogo di studio
Scepes (Szepes) Elias	Ungheria	studente.	jus.	Lic. j. canonic.	1455. 18/VIII.
Gallus Thomas	Ongh.	dott. juris can.	—	—	1456. 19/VIII.
Colomanus de Ungaria	Ongh.	Rettore degli scolari leggisti.	jus.	test.	1460. 21/IV.
Albericus de Ungaria	Ongh.	stud.	jus.	lic. j. can.	1465. 23/III.
Batto Nicolaus Ungarus de	Ongh.	studente	jus.	test.	1465. 18/VI.
Pallorii (Palloni?) Sigismundus.	Ungh.	stud.	—	test.	1467. 20/III—21/III.
Perenj Nicolaus	Ungh.	stud.	—	test.	1467. 20/III—21/III.
Cromer Joannes	Ungh.	stud.	jus.	dott j. canon.	1467. 20/III Bologna.
Lencuu Benedictus	Ungh.	Vescovo di Diakovar	jus.	dott j. canon.	1467. 21/III. stud. Bononiae.
Aimericus de Ungaria	Ungh.	dott in jure can.	—	—	1471. 2/IV.
Joannes de Ungaria	Ungh.	canon.	jus.	dott. j. canon.	1474. 7/III.
Ladislaus Zakalitz de Temeswar	Ungh.	dott in artib. Universitatis Scholarum Artistarum Rector.	—	dott. j. canon.	1475. 7/III. 1477. 21/X. jure canonico.
Albertus de Ungaria	Ungh.	—	—	—	1481.
Zeckel Petrus	Transilvânia	stud.	medic.	dott. medic.	1486. 22/III.
Gregorius de Ungarus Pesth	Ungh.	dott. in j. can.	—	—	1489. 26/IX.
Transilwanus Petrus	Transilw.	pievano. stud.	medic.	dott. medic.	1490. 5/X.
Bar, Urbanus de Pannonia	Ongh.	—	—	test.	1491. 9/IV.
Lenudeschit Georgius	Ungh.	stud.	jus.	lic. j. canon.	1493. 1/III.
Saloch Andreas de	Ungh.	prete	—	test.	1493. 1/III.
Joannes frater de Indra.	Dalmat.	doct. in Theol.	—	—	1493. 15/IV.
Joannes Jacobus de Angelis de Ungaria	Ungh.	doct in Art.	—	—	1493. 11/VI.
Germath Stephanus de	Ongh.	stud.	jus.	dott. j. canon.	1493. 7/IX. stud. Padue.
Goston Joannes	Ongh.	canonic.	—	test.	1493. 7/IX.
Schaidar Paulus	Ungh.	canon.	stud. jus.	test.	1492. 7/IX. 28/XI.
Zuhafen Jacobus	Ungh.	Rettore dei leggisti	jus.	test. doct.	1493. 7/IX—28/XI. 1495. 24/XII. 1496. 20/II.

Az elsorolt ifjakkal most hosszasabban nem foglalkozhatunk, de számukat még hárommal gyarapítjuk, kiket egy, az egyetem történetét tárgyaló XVIII-ik századbéli könyvből igtatunk ide.¹ A fejezet címe, mely alatt szerepelnek, már magában megtisztelő rájuk, a kísérő megjegyzések pedig, pályájuk ismert volta mellett, e helyt minden bővebb magyarázatot fölöslegessé tesznek. — *Index nonnullorum exterorum Almi Ferrariensis Gymnasii, nec non aliquorum ex viris doctissimis, qui Ferrariae sunt diu versati* (282. o.): **Thomas Baotio** (= Bakócz Tamás.) Ungarus ex oppido Herdoviverniensis Dioecesis. Vir praeclarissimus. Adolescens in Almâ universitate nostra fuit institutus, deinde creatus Cardinalis, Tituli S. S. Silvestri et Martini in Montibus. (294. o.) **Franciscus Herdouth** (Erdődy Ferencz.) germanus Strigoniensis Cardinalis. Amplissimus, quem in celeberrima universitate nostra eruditum fuisse scribit Garimberto. (310. o.) **Jo. Benedictus Sambueo** Tiernaviensis. Linguarum undecim peritissimus, ac scientiarum fere omnium expers, qui Ferrariae principis, Alphunsi Estensis Junioris, Alphunsi II. Ferrariae Ducis praeceptor fuit. — Zichy-c. IX. 252. lapján 1450-ből közölt levele szerint **Várdai István** is.

* * *

Az umbriai Perugia, a hitbéli áhitat, a természet és művészetek e megszentelt földje, mely hallotta Szent Ferencz imáit, vezette egy időre az ifjú Rafáel ecsetét, szintén tele az ó- és középkor meg a renaissance nagy emlékeivel. E külső körülmények mind növelhették régi (1276-ban alapult) egyeteme hírét és tanulói számát, kik közt hovatovább egyre növekvőben az európai főrangú család- vagy történetivé váló nevek sora úgy, hogy a hallgatók átlag korlátolt évi számához viszonyítva származásukat, azt mondhatni, hogy a perugiai főiskola egyike a XVII—XVIII. századbéli Olaszország legarisztokratább egyetemeinek. Hallgatói közt:

1601-ből három belási *Khuen* báró,

1623-ből két *Szlavata* gróf és több *Fugger*.

1635-ből egy *Ungnad* gróf,

1661-ből két *Lesczinszky*, András és János; Comites de Leszno,

»Palatinides.« Ugyane tájt egy *Hohenzollern* herczeg.

Végül 1609-ből, a kit cronologice előbb kellene említenünk, egy sötét emlékü név: *Joannes Christophorus (igy!) ab Ampringen* 15. may. 1609. A név fölött késői, idegen írással e rövid megjegyzés: Nunc Theutonici ordinis magnus Magister, et pro Rex Hungariae.

Ily nevek között találtuk elszórva e pár magyar ifjút:

Joannes Orlle de Karwa. Ungarus. 13. die Martij. Anno 1603.

Stephanus Palfy de Erdeod. Liber Baro, in Biberspurg (Vöröskő) et Stompha. Comes comitatus Poseniensis 5. Decembris. 1603.

¹ Historia almi Ferrariensis gymnasii in duas partes divisa, eminentiss. et reverendiss. Principi D. Thomae Rufo, S. R. E. Cardinali Praenestino Episcopo, ac Archiepiscopo Ferrariensi. A Ferrante Borsetti Ferranti Bolanti I. n. D. Illustrissimae Civitatis Ferrariae à Secretis Dicata Ferrariae MDCCXXV. 3 kötet, A mi idézetünk a 2-ik könyvből (Pars Secunda) való. (Ferrari egyetemi könyvtár.)

Joannes Palffy de Erdeod. Liber Baro in Biberspurgh et Stompha 5. Decembris. 1603.

Paulus Palffy de Erdeod etc. 6. novembr. 1611.

Franciseus Ladislaus Mednyanteky L. B. de Medgyes. Inscripti me nationis matriculae die 12. Octbris 1700. Relinquens 6. jul.

Joannes Otto Rindtsmaul L. B. dd. unus Ungarus. 1739.

Mindhárom Pálffy a győri hősnek, Miklósnak fia és pedig nyolcz gyermeke közül a legidősebbek, mert az első született, Márkus már zsenge korában elhalt. Közülök, Jedlicska »Adatai«¹ nyomán csak a legidősebbik születési évét tudjuk: Istvánét, (1587. január 28.) de ebből következtetni lehet hozzávetőleg a másik kettőére s gyaníthatjuk, milyen idősök lehettek, mint perugiai egyetemi hallgatók. Úgy látszik nagyon is fiatal, húsz éven alóli ifjak, de mind hárman magosra menendők. Valóban a család, mely atyjukkal jutott főúri rangra, túl loyális politikájuk útján bennük emelkedik föllebb sőt szilárdul meg nemzetietlen hagyományaiban. István, e néven II-ik, ki 1636-ban lett gróffá, később koronaórré 1646-ban hal meg. Ebben az évben: öccse János (II.) szintén gróf és komáromi főispán. Legmagasabb méltóságot ért a közpályán: Pál, (IV-ik) a legkisebb testvér.² Aránylag ifjan főpohárnok-mester, majd az 1630-iki országgyűlés elnöke, Pozsony vármegye örökös főispánja, országbíró s 1649-ben nádor, 1653-ban hal el.

A másik három ifjú közül: karvai Orlé János 1617-ben gömörmegyei táblabíró, Mednyánszky Ferencz László pedig esztergomi nagyprépost, később levei püspök, meghalt 1736-ban. János Ottó, az 1681. évi 82. törv. cikkben honfűsített négy Rindtsmaul egyikének ivadéka, de magyarsága, melylyel magát ama nemzetietlen korban (1739!) oly önérettel írja »unus ungarusnak«, magában erény számba menő életrajzi adalék.

Íme szűk keretben, inkább csak regisztrálva e néhány, külföldön járt magyar tanuló neve. Kétségtelenül rövid s nem teljes sorozat, de legalább ez is hozzá járul a tisztázásához annak a kiváló szellemi kapcsolatnak, mely hazánk és a művelt nyugat között e téren is szakadatlanul megvolt. A német főiskolák hatása ma már jórészt tisztázva van, az olaszoké máig földolgozásra vár, pedig egy avatott kezű, lelkes kutató munkája mily gazdag aratással járna!

Közli: PAP KÁROLY.

¹ Jedlicska Pál: Adatok Pálffy Miklós, a győri hősnek életrajzához. Eger. 1897. 294. l.

² Neje, családjuk egyik távoli rokona, belasi Khuen Magdolna bárónő. E jelentéktelen dolgot azért említjük meg, mert valószínűleg látszik, hogy a Pálffyak perugiai iskolázása kapcsolatban van a Khuenek ott időzésével, a kik közül mint említők, 1601-ben szintén három testvér (Erasmus, Blasius és Carolus in Lichtenberg et barones in Neuen Lembach) hallgatja az egyetemet.